

Оксана МКРТІЧЯН,

<https://orcid.org/0000-0003-4962-3631>

доктор педагогічних наук, доцент,

доцент кафедри теорії, технологій і методик дошкільної освіти

Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди,

(Харків, Україна) mkrtychan79@gmail.com

ОСОБЛИВОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ ІНТЕГРАЦІЇ В НАВЧАЛЬНО- ВИХОВНИЙ ПРОЦЕС ЗДО

Дошкільна освіта є підґрунтям в системі становлення особистості дитини. Особливістю періоду всього дошкільного віку є те, що він забезпечує загальний розвиток дитини, що є в подальшому основою для набуття будь-яких спеціальних знань, умінь, навичок, засвоєння різних видів діяльності особистістю. У статті розглядаються нові підходи до побудови освітньої діяльності дітей дошкільного віку з урахуванням реалізації провідного принципу інтеграції освітніх галузей. Процес інтеграції передбачає безпосереднє встановлення зв'язків між об'єктами та створення нової цілісної системи відповідно до передбачуваного результату. Доведено, що у ЗДО пропонується проектування цілісного інтегрованого процесу, реалізація якого передбачає організацію цілісного процесу шляхом синтезу, об'єднання різних елементів освітнього процесу дитячого садка в єдине ціле, таких як: різні види дитячої діяльності (спільної та самостійної; безпосередньої освітньої діяльності та діяльності дітей у режимних моментах), різних видів взаємодії, різних освітніх областей та забезпечення єдиної лінії розвитку кожного дошкільника (фізичний розвиток, соціально-особистісний розвиток, художньо-естетичний розвиток, пізнавально-мовленнєвий розвиток). Метою статті є висвітлення проблем здійснення інтеграції в організації навчально-

виховного процесу та вплив інтегрованих занять на розвиток пізнавальних здібностей дітей дошкільного віку в ЗДО. Визначено етапи заняття з дітьми на основі інтеграції, особливості формування освітнього середовища засобами впровадження інтегрованих програм у ЗДО. Реалізація таких програм ЗДО та освітньої діяльності з дітьми здійснюється через освітні галузі, які є певними напрямками розвитку та освіти дошкільнят. Так, педагог вирішує декілька завдань з різних галузей програми, а діти стають здатними освоїти зміст через основні види дитячої діяльності: пізнавально-дослідну, трудову, художньо-творчу, комунікативну, рухову.

Ключові слова: *інтеграція, інтеграційні процеси, освітні галузі, вихователь, діти дошкільного віку.*

Oksana MKRTICHIAN

<https://orcid.org/0000-0003-4962-3631>

*Doctor of Pedagogical Sciences,
Associate Professor at the Department Department of Theory, Technologies and
Methods of Preschool Education
of H. S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University
(Kharkiv, Ukraine) mkrtychan79@gmail.com*

FEATURES OF INTRODUCING INTEGRATION INTO THE EDUCATIONAL PROCESS PRESCHOOL EDUCATION INSTITUTIONS

Preschool education is the basis in the system of formation of the child's personality. The peculiarity of the whole preschool age is that it provides the general development of the child, which is the basis for further acquisition of any special knowledge, skills, abilities, mastery of various activities by the individual. The article considers new approaches to the construction of educational activities of preschool children, taking into account the implementation of the leading principle of integration of educational sectors. The process of integration involves the direct

establishment of links between objects and the creation of a new integrated system in accordance with the intended result. It is proved that the kindergarten offers the design of a holistic integrated process, the implementation of which involves the organization of a holistic process through synthesis, combining different elements of the educational process of kindergarten into a single whole, such as: different types of children's activities (joint and independent; activities of children in regime moments), different types of interaction, different educational areas and providing a single line of development of each preschooler (physical development, socio-personal development, artistic and aesthetic development, cognitive and speech development). The purpose of the article is to highlight the problems of integration in the organization of the educational process and the impact of integrated classes on the development of cognitive abilities of preschool children in kindergarten. The stages of classes with children on the basis of integration, features of formation of the educational environment by means of implementation of integrated programs in a children's institution are determined. The implementation of such programs of children's institutions and educational activities with children is carried out through educational fields, which are certain areas of development and education of preschool children. Thus, the teacher solves several tasks from different areas of the program, and children become able to master the content through the main types of children's activities: cognitive research, labor, artistic, creative, communicative, motor.

Keywords: *integration, integration processes, educational branches, educator, preschool children.*

Постановка проблеми.

Реформування освіти на сучасному етапі розвитку спрямоване на створення у дітей єдиної, повноцінної картини світу, інтеграцію різних галузей знань. Це стосується подолання роз'єднаності двох основних галузей пізнання – природничої та гуманітарної. Дослідники такого процесу під інтеграцією розуміють цілісне бачення світу, що можливе при суміщенні

різноманітних уявлень – звичайних, казково-міфологічних, природничих, гуманітарних, художніх. Процес інтеграції – це новітнє явище в педагогіці, в якому тільки з'являються шляхи об'єднання різних компонентів освіти – змісту освіти, засобів, методів навчання та виховання, співвідношення педагогічних умов та організаційних форм, які могли б забезпечити формування цілісної картини світу.

Організація навчально-виховного процесу в сучасному ЗДО на засадах інтеграційних підходів є нагальною потребою в дошкільній освіті, оскільки долаються бар'єри між освітніми галузями шляхом взаємопроникненням (інтеграцією) окремих наук одна в одну. Це зумовлено значною кількістю комплексних проблем, що стоять перед суспільством, розв'язання яких можливе лише із залученням знань з різних галузей науки. Конкретним відображенням у дошкільному навчанні тих інтеграційних процесів, що відбуваються нині в науці, має стати системне й цілеспрямоване здійснення в навчально-виховному процесі зв'язків між окремими навчальними предметами. Така необхідність обумовлюється дидактичними принципами, виховними задачами ЗДО, завданням підготовки старших дошкільників до школи. На переконання вчених (Г. Горбуліч, Г. Ткачова, В. Ушмарова) такий підхід може бути реалізований лише за умови готовності та вмотивованості вихователів до даного виду діяльності зі старшими дошкільниками.

Сучасні діти значно рідше захоплюються, дивуються, не мають зацікавленості та інтересу до багатьох видів діяльності. Діяльність в межах інтегрованих занять надає можливості розвивати здібності кожної дитини, формувати його творчу уяву, комунікативні навички. Вплив такої діяльності на психічний розвиток дошкільників значний. Вважаємо, що реалізація принципу інтеграції в навчально-виховний процес ЗДО має позитивний емоційний вплив на дітей.

Аналіз досліджень. У дошкільній педагогіці накопичено значний теоретичний і практичний досвід з проблеми взаємозв'язку видів дитячої діяльності з позицій комплексного та інтегрованого підходів. Напрацювання

вчених (Н. Гавриш, О. Ліннік) у цій галузі надає підстави стверджувати, що інтеграція є формою взаємозв'язку, взаємопроникнення різного змісту освіти для дітей дошкільного віку, що охоплює всі види художньо-творчої діяльності. В процесі організації освітнього процесу в ЗДО на засадах інтеграції слід зазначити, що освітні галузі взаємодіють, але водночас залишаються самостійними і рівноправними за змістом і структурою. Проблемою здійснення інтеграції до організації навчально-виховного процесу з дітьми старшого дошкільного віку займалися такі українські вчені: Н. Гавриш (інтегровані заняття в дошкільній освіті); К. Крутій (інтеграція в дошкільній освіті, як інноваційне явище); І. Кіндрат (інноваційні аспекти побудови освітнього процесу в дошкільному навчальному закладі на засадах інтеграції); О. Красножона (здійснення інтеграції в закладі дошкільної освіти на засадах педагогіки партнерства, впровадження інтеграційних процесів у практику роботи дошкільних закладів (А. Богуш, Г. Беленька, О. Кононко, К. Крутій, В. Кудрявцев, Н. Лисенко, Т. Піроженко, С. Якименко).

Так, науковці розглядають інтеграцію як процес безпосереднього встановлення зв'язків між об'єктами і створення нової цілісної системи відповідно до передбачуваного результату (Котелянець, 2020). Тобто, інтеграція – це процедура інтегрування об'єктів, яка включає вибір доцільних і необхідних зв'язків з усієї сукупності їх типів і видів, способів встановлення цих зв'язків.

Метою статті є висвітлення проблем здійснення інтеграції в організації освітнього процесу та вплив інтегрованих занять на розвиток пізнавальних здібностей дітей дошкільного віку в ЗДО.

Виклад основного матеріалу. Випускник дошкільного закладу має володіти інтегративними якостями особистості, що дозволяють йому надалі успішно навчатися в школі; він повинен бути фізично розвиненим, допитливим, активним, емоційно чуйним, володіти діалогічним мовленням, конструктивними способами взаємодії з дітьми, дорослими, управляти своєю поведінкою, планувати свої дії, любити читати, бути здатним вирішувати

інтелектуальні, особистісні завдання, мати первинні уявлення про сім'ю, себе, соціум, державу, світ, природу, опанувати універсальними передумовами навчальної діяльності, необхідними вміннями, навичками.

Результатом процесу інтеграції є форма, набута об'єктами, яка вступає у взаємодію один з одним. Інтегративні програми можуть бути представлені як форма, інтегративні форми організації психолого-педагогічної роботи, інтегративні види дитячої діяльності, різноманітні педагогічні технології.

Зазначимо, що здійснення процесу інтеграції та його проектування відбувається в 2 етапи.

Перший етап полягає в підготовці до процесу інтеграції та передбачає:

- визначення напрямку (мети) інтеграції;
- підбір об'єктів інтеграції та їх аналіз;
- вибір форми процесу інтеграції з її сутнісними і формально-логічними ознаками.

Модель інтегративного освітнього процесу повинна стати підсумком підготовчого етапу, тобто має виникнути загальне уявлення про те, що конкретно інтегрується і що повинно вийти з цього.

Другий етап інтеграції включає в себе безпосередню розробку обраної форми інтеграції, зокрема:

- вибір системоутворюючого чинника;
- створення нової структури новоутворення;
- встановлення зв'язків і залежностей компонентів інтегрування;
- застосування способів інтегрування;
- фіксування нового інтеграційного утворення.

Отже, інтеграція означає об'єднання, взаємопроникнення, об'єднання в одне «ціле» різних частин або елементів. Завжди більше переваг і можливостей у «цілому», ніж у окремо взятих елементів. Слід зазначити, що більш цікавим і змістовним робить педагогічний процес інтегрована діяльність.

Дошкільна освіта вважається основною сходинкою в системі становлення людини. Особливістю періоду всього дошкільного дитинства

виступає те, що вона забезпечує загальний розвиток, що є в подальшому основою для придбання будь-яких спеціальних знань, умінь, навичок, засвоєння різних видів діяльності особистістю.

Для отримання якісної освіти має бути забезпечено якість самих вимог і необхідні якісні ресурси.

При дотриманні цих 2-х аспектів якості важливу роль відіграє якість освітніх процесів; ще одним елементом якості освіти вважається якість результатів діяльності. Всі названі складові якості дошкільної освіти повинні розглядатися в єдності.

На ступені дошкільної освіти до дитини не можуть бути застосовані вимоги, аналогічні тим, що присутні в стандарті початкової освіти, тому що необхідно враховувати самоцінність дошкільного періоду життя, специфіки психічного розвитку дітей-дошкільників.

Одним з обов'язкових розділів програми будь-якого ЗДО є розділ «Плановані результати освоєння дітьми основної загальноосвітньої програми дошкільної освіти». У ньому описані інтегративні якості (допитливість, фізична розвиненість, емоційна чуйність, активність, товарицькість тощо), які дитина може придбати в результаті освоєння даної програми: деякі компетенції.

Зміст освіти в ЗДО структурується щодо основних ліній розвитку дошкільника: фізичний, пізнавально-мовний, соціально-особистісний, художньо-естетичний. Особливе значення в становленні різних форм поведінки дітей, у розвитку довільної уваги, пам'яті, супідрядності мотивів і цілеспрямованості дій займає гра (Гавриш, 2017).

Гра формує мотиваційний компонент навчання, тому що в ній розвиваються нові психологічні прогресивні знання, і виникає потужний пізнавальний мотив, який є основою виникнення стимулу до навчання.

В процесі гри дошкільник відтворює в наочно-дієвій, активній формі сцени із життя оточуючих, їх ставлення один до одного, до своїх обов'язків, до праці, тим самим отримує можливість повніше усвідомити навколишню дійсність, яскравіше пережити певні події, оцінити їх.

Також у багатьох дослідженнях підкреслюється, що гра формує ціннісні орієнтації, діяльність, де більш успішно засвоюються дошкільнятами моральні форми поведінки, розвиваються творчі сили, естетичні почуття. В процесі реалізації принципу інтегрованих освітніх галузей в ЗДО складаються сприятливі умови для переходу від наочно-дієвого мислення до образного, до елементів словесно-логічного мислення, розвивається здатність створювати узагальнені типові образи, перетворювати їх, виявляється здатність з власної ініціативи підкорятися певним вимогам.

Основний принцип розвитку сучасної дошкільної освіти – це принцип інтеграції освітніх галузей. Для дошкільної освіти даний принцип відноситься до інноваційних та закликає перебудувати освітню діяльність в закладі дошкільної освіти докорінно на основі об'єднання освітніх галузей, синтезу, що передбачає єдиного цілісного отримання освітнього продукту, який забезпечує гармонійне формування інтегральних якостей особистості дошкільника та входження його в соціум.

Цінною з огляду на досліджувану проблему є думка вчених, в дослідженнях яких процес інтеграції, що є безпосереднім встановленням зв'язків між об'єктами та створенням нової цілісної системи відповідно до передбачуваного результатом (Крутій, Маковецька, 2015). Іншими словами це і є процедура інтегрування об'єктів, яка включає вибір доцільних і необхідних зв'язків з усієї сукупності їх типів і видів, способів встановлення зв'язків.

Інтеграція полягає в реалізації як важливих цілей і завдань освіти та розвитку особистості за допомогою формування цілісних уявлень про навколишній світ; в реалізації не тільки змістовних, а й формальних цілей і завдань розвитку та виховання; в посиленні різних розділів програми зв'язків компонентів змісту (міжвидова інтеграція) і всередині цих розділів (внутрішньовидова інтеграція); у взаємодії прийомів і методів виховання, і організації безпосередньої освітньої діяльності дітей (методична інтеграція); в синтезі різноманітних форм дитячої діяльності; у впровадженні інтегрованих

форм організації спільної діяльності дітей і дорослого і самостійної дитячої діяльності, які мають складну структуру.

Зазначимо, що предмет буде опанований, якщо йому буде покладено міцну основу, якщо така підстава буде глибоко закладена, якщо все, що допускає відмінність, буде по-різному найточнішим чином, а все, що має взаємний зв'язок, буде постійно з'єднуватися. У даних положеннях представлена суть універсального процесу розвитку будь-якої величезної складної системи стосовно до окремого випадку, який і є системою знань дитини, що складається в процесі навчання. Система знань, сформована в дітей, не механічна сума абстрактних уявлень, а є формою єдності органічно пов'язаних між собою знань.

Одним із перших елементів інтеграції є поєднання письма та читання на основі звукового аналітико-синтетичного методу навчання грамоті. За педагогічним задумом, це допомогло з'єднати та пристосувати в одне ціле різні елементи двох видів мовленнєвої діяльності – читання та письма – для досягнення спільної мети: формування здібності у дітей до спілкування дистанційно за допомогою тексту.

Упродовж ХХ століття педагогами використовувалася інтеграція на різних ступенях навчання в якості гармонійного об'єднання різних предметів, що дозволяє привнести цілісність в пізнавальний процес навколишнього світу дитиною. В кінці ХХ ст. з'явився особливий інтерес до проблеми інтеграції. Саме в цей період виник сам термін «інтеграція». На сесії ЮНЕСКО (1999) прийнято було робоче визначення інтеграції як органічного взаємозв'язку, особливого взаємопроникнення знань, що виводить учня на розуміння цілісної наукової картини світу. Таке визначення допомагає зрозуміти кінцеву мету інтегрованого процесу та відображає світоглядний аспект, але (як і будь-яке визначення) вимагає деякого уточнення.

Відзначимо ознаки інтеграційного процесу:

1) інтеграція будується як взаємодія раніше роз'єднаних окремих різнорідних елементів;

2) інтеграція пов'язана з кількісними та якісними перетвореннями елементів, які взаємодіють;

3) свою логіко-змістовну основу має інтегративний процес;

4) педагогічна доцільність і відносна самостійність інтеграційного процесу повинні мати місце.

У процесі інтеграції – відбувається постійна зміна окремих елементів, які включаються в більше число зв'язків. Накопичення цих змін призводить до перетворення в структурі функцій у елементів, що вступили в зв'язок, і в результаті виникає нова цілісність.

Для застосування в сучасній освіті ці ознаки інтеграції є основою. Створення різноманітних інтегрованих курсів в початковій школі було найбільшим досягненням практичної науки в кінці 1980-х – початку 1990-х років. До цього вважали, що інтегроване навчання потрібно починати пізніше – в 11-12 років, тому що молодший школяр не готовий до нього, тому що не володіє логічним мисленням. З цього часу почали аналізуватися інтегровані курси «Математика та конструювання», «Природознавство», «Навколишній світ», «Образотворче мистецтво і художня праця».

З боку психологів здійснюється інтенсивна підтримка інтегрованого навчання. Теорія інтеріоризації О. Леонтьєва внесла в неї значний внесок: головну роль у розвитку психологічних поглядів на походження внутрішніх розумових операцій зіграло введення в психологію поняття про інтеріоризації, що позначає процесу зовнішньої діяльності перетворення в процесі свідомості, в процесі якого вони узагальнюються, вербалізуються, скорочуються і, найважливіше, до подальшого розвитку стають здатними, що переходить межі можливостей зовнішньої діяльності.

З позицій комплексного та інтегрованого підходів в дошкільній педагогіці зараз також накопичений значний теоретичний і практичний матеріал з проблеми, пов'язаної з видами дитячої діяльності. Інтеграція в більш глибокій формі розуміється як взаємопов'язані елементи, взаємодоповнюючи різні компоненти змісту освіти дошкільнят, захоплюючи багато видів художньо-

творчої діяльності. Однак при цьому акцент робиться на тому, що в інтеграції один з видів мистецтва є головним, інший служить для більш широкого та глибокого осмислення образів і їх створення різними засобами виразності.

Спеціально як форма інтегрованої освіти дошкільнят інтегровані заняття не вивчалися. Зараз перед дошкільною освітньою організацією стоїть абсолютно інше завдання – виконати розробку не інтегрованих занять через синтез освітніх галузей, а уявити інтегративний процес взаємодії дорослого та дитини в цілому на певну тему в процесі одного робочого дня, в який гармонійно об'єднані різні освітні галузі з метою єдиного сприйняття навколишньої дійсності. Це є абсолютно новим підходом до дошкільної освіти. Предметна система навчання та виховання існувала до недавнього часу в закладі дошкільної освіти, і виходило, що знання виходили розрізнені, навмисно розчленованими за предметним принципом.

Державний стандарт пропонує основний принцип розвитку освіти, і це – принцип інтеграції освітніх галузей.

Для підвищення ефективності виховання та освіти дітей на кожному рівні навчання від раннього віку до випуску дітей з ЗДО в школу інтеграція має велике значення. Вибудовуючи освітній процес відповідно до принципу інтеграції освітніх галузей, вирішуються такі завдання:

- формування у дітей різнобічних, більш глибоких знань, цілісне уявлення про світ. Світ, що оточує дітей, пізнається ними в своєму різноманітті та єдності;

- інтеграція робить позитивний вплив на формування узагальнених уявлень, знань і умінь, сприяє підвищенню ефективності виховання та розвитку дітей, є збудником активного пізнання навколишньої дійсності, розуміння та встановлення причинно-наслідкових зв'язків, розвитку мислення, логіки, комунікативних здібностей;

- інтеграція на основі обговорення її можливостей у розвитку дітей у виховно-освітньому процесі впливає на об'єднання педагогічного колективу.

Для самореалізації, самовираження, творчості педагога, розкриття його здібностей надає можливість цікава творча робота.

З'єднання знань з різних галузей на рівноправній основі, доповнюючи один одного є сутністю інтегрованого підходу до освітньої діяльності. При цьому педагог вирішує кілька завдань з різних галузей програми при проведенні освітньої діяльності, а діти стають здатними освоїти зміст через основні види дитячої діяльності: пізнавально-дослідну, трудову, художньо-творчу, комунікативну, рухову (Кіндрат, 2015).

Доцільно окреслити діяльність вихователя з дітьми на основі інтеграції.

Вступна частина. Необхідно створити проблемну ситуацію, яка стимулює активність дітей до пошуку вирішення проблеми (наприклад, задається питання «Хлопці, що буде, якщо зникне вода з Землі?»).

Основна частина. Діти отримують нові знання, які необхідні для вирішення проблемного питання (наприклад, роль води в житті людини і природи тощо). З використанням змісту з різних розділів програмного забезпечення, використовуючи наочність, паралельно з цим йде робота, спрямована на збагачення і активізацію словника, навчання зв'язного мовлення.

Заключна частина. Перед дітьми виникає пропозиція в якій-небудь практичну роботу (малювання, дидактичні ігри тощо) Для закріплення нової інформації або актуалізації засвоєної раніше.

Нестандартна форма проведення освітньої діяльності, досить цікава, цим можуть бути пізнавальні екскурсії, захоплюючі подорожі, цікаві зустрічі. Наприклад, тематичний тиждень, яка присвячена дню захисників Вітчизни, яка об'єднує такі освітні області, як «Соціально-комунікативний розвиток», «Пізнавальний розвиток», «Мовленнєвий розвиток», «Художньо-естетичний розвиток», «Фізичний розвиток». Велика попередня робота проводиться для підсумкового тематичного заходу: розгляд ілюстрацій, читання оповідань (билин), бесіди з дітьми, репродукцій картин, прослуховування музичних творів, заучування віршів, перегляд презентацій. Підсумком тематичного заходу, можуть бути спортивні змагання з дітьми.

Під час організації тематичного тижня, для дітей стає цікавим прослуховування різних творів про маму, розгляд картин та репродукцій за тематикою «Мама», намагаються завчити вірші та пісні на цю тему. У ці дні важливим є організація цікавих, творчих зустрічей з бабусями, мамами, в свою чергу які можуть просвітити дітей про свою професійну діяльність, розкрити свої заповітні секрети. Хлопці самостійно зображують в малюнках своїх мам або бабусь, а після цього в групі вихователь організовує виставку «Наші мами», і в процесі освітньої діяльності кожен дошкільник розповідає про свій малюнок. Так само на заняттях художньо-естетичного розвитку дітей самостійно виготовляють подарунки для своїх мам і бабусь – листівку, виконану в техніці аплікації. Крім усього цього для запрошених мам і бабусь організовується творчий концерт спільно з музичним керівником і логопедом. У процесі цієї діяльності у дошкільнят формується особливе ставлення до своїх рідних, вони залучаються до спільної діяльності й зайняті підготовкою до свята, тобто вони хочуть всіляко порадувати та здивувати всіх. Тут можна чітко виділити важливість духовно-морального та гендерного виховання, також рішення завдань соціально-особистісного, пізнавально-мовного розвитку, художньо-творчого, і формування у дітей наступних якостей: активності, допитливості, емоційності чуйності, креативності.

При організації тематичного тижня на тему «Транспорт» зачіпаються такі освітні галузі як: «Соціально-комунікативний розвиток» – розширюються уявлення про працю людини: люди створюють транспорт, це є результатом людської праці багатьох інженерів, робітників, конструкторів; відбувається формування у дошкільнят емоційно-позитивного ставлення до розробників транспорту, в галузі «Мовний розвиток» зачіпається читання про транспорт творів, загадок, «Пізнавальний розвиток» спрямовано на знайомство з науково-популярною літературою – знайомством з історією створення транспорту, його різноманітність, екскурсії, «Художньо-естетичний розвиток» спрямовано на ілюстративне вивчення, розгляд фотографій із зображенням транспорту всіх видів, самостійне зображення дітьми транспорту, тут можна заманити дітей в

спільну діяльність з виготовлення плаката на тему «Машини на вулицях міста», прослуховування та виконання улюблених музичних творів з відомих мультфільмів.

Висновки. Отже, ґрунтуючись на ідеї цілісного розвитку дошкільника як індивіда, особистості, суб'єкта діяльності та індивідуальності, організація інтегрованого процесу, інтегрованих занять в ЗДО розгортає перед дитиною різні види дитячої діяльності, допомагаючи освоїти свою позицію, придбати важливий для кожного етапу дошкільного дитинства соціальний досвід, ціннісні орієнтації, реалізувати свій творчий потенціал.

Перспективи подальших розвідок вбачаємо в теоретичній розробці та реалізації технології підготовки вихователів до застосування принципів інтеграції в навчально-виховний процес ЗДО.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Базовий компонент дошкільної освіти, 2021р. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/doshkilna-osvita/bazovijkomponent-doshkilnoyi-osviti-v-ukrayini> (дата звернення: 05.06.2022).
2. Гавриш Н. В. Інтегровані заняття: методика проведення. К.: Шкільний світ. 2017. 128 с.
3. Інтеграція як освітня стратегія модернізації дошкільної освіти / ред. кол.: В. І. Очеретянко та ін. Хмельницький: ХОШПО, 2019. 550 с.
4. Кіндрат І. Р. Управління освітнім процесом у дошкільному навчальному закладі на засадах інтеграції : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.06. Луганськ, 2015. 20 с.
5. Котелянець Ю. С. Інтеграція в системі дошкільної освіти. *Вісник Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького. Серія «Педагогічні науки»*. Випуск № 1.2020. С. 246-251.
6. Красножона О. Педагогіка партнерства – якісно новий рівень взаємовідносин між учасниками освітнього процесу. URL: <https://vseosvita.ua/library> (дата звернення 10.06.2021).

7. Крутій К., Маковецька Н. Інноваційна діяльність в сучасному ДНЗ: методичний аспект. *Дошкільне виховання*. 2015. Вип. 15. С. 5–7.
8. Мкртічян О. А. Підготовка вихователів закладів дошкільної освіти до розвитку музичних здібностей дітей 4–7 років: теоретичний та методичний аспекти: монографія. Харків: СГ НТМ «Новий курс», 2020. 402 с.
9. Орлова О. Освіта для сталого розвитку дошкільників, або як організувати роботу з дітьми. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2020. № 7. С.19–23.
10. Радкін В. Ф. Інтегративний підхід як принцип організації професійної підготовки майбутніх учителів. *Вісник Житомирського державного у-ту ім. І. Франка*. 2005. №21. С.61–64.
11. Сучасне заняття в дошкільному закладі : навч.-метод. посіб. / за ред. Н. В. Гавриш; авт. кол.: Н. В. Гавриш, О. О. Ліннік, Н. В. Губанова. Луганськ : Альма-матер, 2017. 496 с.

REFERENCES

1. Bazovyi komponent doshkilnoi osvity [The basic component of preschool education], 2021. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/doshkilna-osvita/bazovij-komponent-doshkilnoyi-osviti-v-ukrayini> (access date: 05.06.2022) [in Ukrainian].
2. Havrysh N. V. Intehrovani zanyattya: metodyka provedennya [Integrated classes: methods]. Kyiv: Shkil'nyy svit, 2017. 128 p. [in Ukrainian].
3. Intehratsiya yak osvitnya stratehiya modernizatsiyi doshkil'noyi osvity [Integration as an educational strategy for the modernization of preschool education] edited by V. I. Ocheretyanko. Khmel'nyts'kyu: KHOIPPO, 2019. 550 p. [in Ukrainian].
4. Kindrat I. R. Upravlinnya osvitnim protsesom u doshkil'nomu navchal'nomu zakladi na zasadakh intehratsiyi [Management of the educational process in a preschool educational institution on the basis of integration]: avto-ref. dys. ... kand. ped. nauk. 2015. 20 p. [in Ukrainian].

5. Kotelyanets' YU. S. Intehratsiya v systemi doshkil'noyi osvity [Integration in the preschool education system.]. *Visnyk Cherkas'koho natsional'noho universytetu imeni Bohdana Khmel'nyts'koho. Seriya «Pedahohichni nauky»*. №1.2020. P. 246-251. [in Ukrainian].

6. Krasnozhona O. Pedahohika partnerstva – yakisno novyy riven' vzayemovidnosyn mizh uchasnykamy osvitynoho protsesu [Pedagogy of partnership – a qualitatively new level of relationships between participants in the educational process]. URL: <https://vseosvita.ua/library> (access date: 01.06.2021). [in Ukrainian].

7. Krutiy K., Makovets'ka N. Innovatsiyna diyal'nist' v suchasnomu DNZ: metodychnyy aspekt [Innovative activity in a modern school: methodological aspect]. *Doshkil'ne vykhovannya*. 2015. Vyp. 15. P. 5–7. [in Ukrainian].

8. Mkrtychyan O. A. Pidhotovka vykhovateliv zakladiv doshkil'noyi osvity do rozvytku muzychnykh zdibnostey ditey 4–7 rokiv: teoretychnyy ta metodychnyy aspekty [Training of educators of preschool education institutions for the development of musical abilities of children aged 4–7: theoretical and methodological aspects]: monohrafiia. Kharkiv: S·H NTM «Novyy kurs», 2020. 402 p. [in Ukrainian].

9. Orlova O. Osvita dlya staloho rozvytku doshkil'nykiv, abo yak orhanizuvaty robotu z dit'my [Education for sustainable development of preschoolers, or how to organize work with children]. *Vykhovatel'-metodyst doshkil'noho zakladu*. 2020. № 7. P.19–23. [in Ukrainian].

10. Radkin V. F. Intehratyvnyy pidkhid yak pryntsyp orhanizatsiyi profesiynoyi pidhotovky maybutnikh uchyteliv [Integrative approach as a principle of organization of professional training of future teachers]. *Visnyk Zhytomyrs'koho derzhavnogo u-tu im. I. Franka*. 2005. №21. P.61–64. [in Ukrainian].

11. Suchasne zanyattya v doshkil'nomu zakladi [Modern lesson in preschool: teaching method]: navch.-metod. posib. / za red. N. V. Havrysh; avt. kol.: N. V. Havrysh, O. O. Linnik, N. V. Hubanova. Luhans'k : Al'ma-mater, 2017. 496 p. [in Ukrainian].